

Uitdagingen in verticaal

Is jouw kindercentrum net met verticale groepen gestart, of van plan over te stappen? In deel 1 van een driedelige serie over de verticale groep aandacht voor de (pedagogische) organisatie. **MARIANNE VELSINK**

Het is belangrijk dat je goed verwoordt waarom je verticaal wilt gaan werken en hoe

Jarenlang werkte Kindercentrum Binnenstebuiten van KOK Kinderopvang uit Valkenburg (Zuid-Holland) naar volle tevredenheid met twee horizontale groepen. Tot op een dag de peutergroep volstroomde. Voor peuters die in de babygroep hadden gezeten, was opeens geen plek meer in de peutergroep. Als één van de laatste KOK-locaties stapte ook Binnenstebuiten over op verticale groepen en konden de peuters alsnog worden geplaatst. Nu, ruim een jaar na de omschakeling van horizontale naar verticale groepen, heeft Manager opvang Angela Verdoes het gevoel dat kinderen, collega's en ouders gewend zijn. Al staan ze af en toe onverwacht voor een verticale uitdaging. Activiteiten organiseren voor driepussers bijvoorbeeld, of toch een andere manier van taken verdelen binnen het team. 'Al met al heeft het wennen aan de nieuwe werkwijze zeker drie tot zes maanden in beslag genomen,' vertelt Angela Verdoes, 'soms lijkt het alsof we er nog middenin zitten!'

Waarom?

Vaak ligt een praktische reden ten grondslag aan de overgang van horizontaal naar verticaal werken.

Een verticale groep is flexibeler en makkelijker in te plannen, zowel voor kinderen als voor medewerkers. Zestig procent van de groepen in Nederland is verticaal en in tijden van krimp zou dit aantal toe kunnen nemen. Er zijn ook pedagogische motieven om te kiezen voor verticale groepen, waarbij vooral de groepsdynamiek een rol speelt. Baby's en dreumesen leren van peuters, andersom voelen peuters zich verantwoordelijk voor de kleintjes. Omdat kinderen bijna vier jaar lang naar dezelfde groep gaan, krijgen ze de gelegenheid in het groepsproces te groeien. Overstappen naar een verticale werkwijze realiseer je niet van de één op de andere dag. Het is belangrijk dat je goed verwoordt waarom je verticaal wilt gaan werken en hoe. Dit vormt de basis van je pedagogische beleid. JSO, expertisecentrum voor jeugd, samenleving en opvoeding, ontwikkelde een aantal handleidingen die je op

Voors & tegens van verticaal

Voordelen

- Geen breuk in de hechtingsrelatie.
- Kinderen leren rekening houden met uiteenlopende behoeftes van andere kinderen.
- Oudere kinderen helpen jongere kinderen → groei zelfvertrouwen.
- Achterstanden vallen minder op.
- Pm'ers leren kinderen beter kennen.
- Vertrouwensrelatie met ouders.
- Kinderen uit één gezin in de groep.

Nadelen

- Te veel prikkels voor baby's.
- Verstoring spel oudere peuters.
- Minder vrije bewegingsruimte baby's.
- Vroegtijdige signalering moeilijker.
- Dag is minder voorspelbaar.

weg helpen om je visie op papier te zetten en in de praktijk te brengen (zie pagina 7). Er staat in wat er in het pedagogisch beleidsplan niet mag ontbreken. Hoe ga je om met grote leeftijdsverschillen op de groep? Hoe zorg je ervoor dat kinderen ondanks leeftijdsverschillen met elkaar één groep vormen? Inrichting van je ruimte en het activiteitenaanbod kunnen hier een grote rol in spelen. Of denk eens na over een activiteit die voor een peuter én een baby leuk is en waarin de kans op samenspel groot is. Je zult erachter komen dat er juist in de verticale groep veel uitdagingen, maar ook kansen liggen.

Angela Verdoes voerde de overgang van horizontaal naar verticaal van onderop in. Pedagogisch medewerkers en ouders van Binnenstebuiten dachten actief mee over de nieuwe groepsindeling, de onderlinge samenwerking, de dagindeling en de inrichting. 'Door er samen over te denken werd het iets van ons als team en kon iedereen aangeven

hoe zij haar rol in de nieuwe setting zag.' Die aanpak werkt het beste, beaamt locatiemanager Manja van de Plasse van De Kleine Machinist (Komkids) uit Rotterdam op de dvd van JSO. 'De kracht van de verticale groep is juist dat pedagogisch medewerkers betrokken blijven door constant mee te denken en te bewegen.'

Veel onderhoud

De organisatie van de groep, het afspreken wie wat doet, het bewaken van het dagschema, vragen wel om het beheersen van de vaardigheden om te managen. Als je niet oppast, sta je als pedagogisch medewerker alleen nog maar te managen en dat is nou juist niet de bedoeling. Uiteindelijk draait het allemaal om het contact met kinderen, en of je dat met volledige aandacht doet en in de beschikbare tijd. In de handleiding 'Teamwork realiseren' van JSO staat een rake formulering: *Een verticale groep is een complexere machine dan een horizontale groep. Tijdig smeren en zorgvuldig onderhoud is van belang.* Vraag jezelf regelmatig af: hoe doen we het als team? Zorg ervoor dat voor iedereen helder is wie wat doet. JSO ontwikkelde een *tool* waarmee je jouw team een cijfer kan geven (zie pagina 7). Kindercentrum BimBam in Naaldwijk was één van de pilotlocaties van het project 'Speciaal (voor) verticaal'. Door een efficiëntere taakverdeling loopt het nu bijna altijd (slechte dagen houd je altijd) als een geoliede machine op de groep. Medewerkers van de vroege dienst ontfermen zich over de peuters, collega's van de late dienst over de baby's. De vroege dienst doet de overdracht met ouders, tot half vijf. Daarna doet de late dienst die. Verder wordt op een bord bijgehouden wat een kind heeft gegeten, gedronken en gedaan, zodat het voor ouders altijd inzichtelijk is wat er is gebeurd die dag. Bij Binnenstebuiten is de machine na een jaar verticaal werken misschien nog niet zo geolied, maar tevreden zijn Angela en haar collega's wel. 'De samenwerking van teams is in overleg

met pedagogisch medewerkers ingevuld. Iedereen is blijven doen waar zij goed in is en wat ze leuk vindt. In de verticale groep ontdek je nu eenmaal snel waar je talenten liggen.' En de kinderen? 'Die hadden nog de minste tijd nodig om te wennen', vertelt Angela. 'Wat flexibiliteit betreft, blijken kinderen toch steeds de grootste inspiratiebron te zijn.' »

Voordat je besluit verticaal te gaan

Denken jullie aan verticaal werken? Stel jezelf van tevoren de volgende vragen:

- Waarom zijn er verticale groepen?
- Waarom wil je op jouw locaties verticaal werken?
- Wat zou je ouders adviseren voor hun kinderen: horizontaal of verticaal?
- Welke vaardigheden vraagt verticaal werken van een pedagogisch medewerker?
- Welke kwaliteiten heb jij zelf voor de verticale groep? Welke kwaliteiten heeft jouw collega?
- Wat zou er moeten veranderen aan jouw inrichting als je overstapt op verticaal?
- Vul een dagdeel, bijvoorbeeld de ochtend, in met een programma waarin iedere leeftijd wordt uitgedaagd.

De workshop 'Omslag naar of start verticale groepen' van JSO gaat in op de proceskwaliteit van verticaal werken. De workshop bevat materialen en werkvormen voor het team, zodat inzicht in de proceskwaliteit op de verticale groep vergroot wordt. Kortom: verticaal werken in een notendop. JSO kan deze workshop *in company* aanbieden (duur 2,5 uur, kosten € 850,- exclusief reiskosten). Via de besloten website van Speciaal (voor) verticaal (www.js0.nl/verticaal) kun je de inhoud bekijken en de workshop zelf verzorgen.

Speciaal (voor) verticaal

JSO expertisecentrum voor jeugd, samenleving en opvoeding ontwikkelde een reeks producten waarmee verticale groepen aan de slag kunnen om de kwaliteit op hun groep te verbeteren. De producten zijn getest op verticale groepen en hebben daar geleid tot een meer efficiënte en kindvriendelijke manier van werken.

De pedagogische kwaliteit in de verticale groep laat te wensen over, blijkt uit verschillende onderzoeken, waaronder het grote NCKO-kwaliteitsonderzoek. Pedagogisch medewerkers op de verticale groep moeten beschikken over zeer uiteenlopende vaardigheden. Het is onder andere noodzakelijk dat je kennis hebt van de ontwikkelingsfasen van kinderen, schakelt tussen de verschillende behoeftes van de diverse leeftijdsgroepen, positieve interacties bevordert tussen de groepen. En daarnaast ook goed observeert, samenwerkt en organiseert. Daarmee is het rijtje nog lang niet volledig.

Misschien ben je van plan om over te stappen van horizontaal naar verticaal, of ken je de verticale praktijk door en door, maar loop je toch af en toe tegen obstakels aan. JSO ontwikkelde producten voor de verticale groep, voor iedere fase. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap stelde subsidie beschikbaar voor de versterking van de kwaliteit van verticale groepen. Hiervoor inventariseerde JSO waar verticale groepen tegenaan lopen. In samenwerking met vijf pilotlocaties ontwikkelde JSO 'Speciaal (voor) verticaal': een totaalpakket aan producten, variërend van handleidingen tot een *quickscan* en trainingen speciaal gericht op de verticale groep.

Vanaf juni zijn deze producten voor alle kinderopvangorganisaties met verticale groepen beschikbaar. Kosten: € 20,-. Hiervoor ontvang je een inlogcode voor www.jsn.nl/speciaalvoorverticaal waar je alle instrumenten kunt downloaden en bekijken, én de dvd met observatie- en inspiratiefragmenten. «

Dit zijn de producten

- Notitie 'Dat wat ertoe doet versterken'**
 Wat doet er nu echt toe in de verticale groep? De notitie kan voor organisaties een hulpmiddel zijn om (intern) te praten over pedagogische kwaliteit in de verticale groepen. De notitie kan bijvoorbeeld besproken worden in een teamvergadering, of met de oudercommissie.
- Quickscan**
 Hiermee analyseren medewerkers hun verticale groep en brengen ze verbeterpunten in kaart, waarna er als vanzelf grafieken uitkomen. Dit vormt een uitgangspunt om de kwaliteit van de verticale groep(en) te analyseren en met elkaar te bespreken.
- Handleiding**
 Deze handleiding is een logisch vervolg op de quickscan en bevat het geheel van achtergrondinformatie, documentatie en instrumenten om een plan van aanpak te maken.
- Praktische instrumenten voor pedagogisch medewerkers, leidinggevenden/staf over:**
 - pedagogische visie: pedagogisch beleid en verticaal werken
 - ruimte in inrichting
 - dagprogramma
 - teamwork realiseren
- Dvd met observatie- en inspiratiefragmenten uit de praktijk.**
 De films zijn bedoeld om met elkaar in gesprek te gaan en ideeën op te doen. Inclusief instructiekaart met tips voor het gebruik van de dvd.
- Inspiratieboekje**
 Met zes voorbeelden van hoe verticale groepen kunnen werken aan bijvoorbeeld structuur, programma, werkafspraken in het team.
- Twee deskundigheidsinstrumenten**
 - Workshop 'Omslag naar of start van verticale groepen': voor startende verticale groepen of organisaties die overgaan tot het invoeren van verticale groepen.
 - Training 'Inspelen op verticaal': een training van drie dagdelen voor pedagogisch medewerkers. De training is af te nemen bij JSO.

Meer weten over 'Speciaal (voor) verticaal'?

Zie www.jsn.nl/verticaal of neem contact op met Jeanne van Berkel, j.van.berkel@jsn.nl.